

АНАЛІЗ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ У КРАЇНАХ ЄС

Гарага А.В.

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

У статті розкрито особливості підготовки фахівців сфери туризму у країнах ЄС. У більшості країн світу створена система, яка забезпечує підготовку фахівців із туризму. Її складовою є університети й інститути, окремі курси, різноманітні спеціалізації, що працюють за програмами із туризму з присудженням дипломів про вищу освіту різних ступенів. Туризм на рівні вищої освіти вивчається студентами як комплексна система, що забезпечує випускників професійною компетентністю третього рівня туристської індустрії. Аналіз історії міжнародного туризму дає підстави стверджувати, що на сучасному етапі туризм вивчається у вищих закладах у світлі галузі психології, соціології, природничих наук, бізнесу й економіки.

Ключові слова: менеджер туризму, навчально-методичне забезпечення, вища школа, вибіркові дисципліни.

Постановка проблеми. Дослідження досвіду підготовки фахівців у провідних туристських школах світу, вивчення зарубіжних програм і основних моделей навчання переконливо доводить доцільність його використання у практиці вітчизняних освітніх закладів туристського профілю. Зрозуміло, що кожна із зарубіжних туристських шкіл має свою специфіку, відбиває особливості туристського бізнесу своєї країни, враховує рівень розвинутості інфраструктури власного туристського простору, спирається на ту мережу контактів, яка створювалася багатьма десятиріччями.

Питання туристської освіти безпосередньо пов'язане з сучасною кадровою політикою в галузі туризму. Для того, щоб адекватно реагувати на ситуацію, що складається на ринку праці, в системі зайнятості, навчальні заклади та повинні забезпечувати розвиток та експертну оцінку навчального процесу, контролюючих програм і програм атестації, об'єднуючи теорію і практику не тільки в навчальних аудиторіях, класах і лабораторіях. Навчальним закладам необхідно готувати спеціалістів не тільки для практики сьогодення, але й певним чином справляти вплив на створення нових робочих місць (перспективна випереджувальна орієнтація). Головне завдання навчальних закладів системи – це підготовка конкурентоздатних спеціалістів, які володіють підприємницькими навичками і вміннями працювати творчо та ініціативно.

Розв'язання вищезазначених суперечностей потребує нового наукового переосмислення та усвідомлення мети, завдань, принципів, функцій, оновлення змісту, форм і методів професійно-туристичної підготовки майбутніх менеджерів туризму в кращих університетах Європи та внесення рекомендацій щодо підготовки таких спеціалістів у вітчизняних університетах відповідно до вимог особистісно орієнтованої парадигми освіти для забезпечення високої конкурентоспроможності.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Спеціальним дослідженням з питань теорії та практики туристичної освіти присвячені праці таких вітчизняних вчених, як В.К. Федорченко, М.І. Пальчук, Л.В. Сакун, В.Т. Лозовецька, О.О. Любіцева, Л.І. Поважна, М.І. Скрипник, Г.С. Цехмі-

строва, С.Ф. Соляник, Л.В. Чорна, Л.В. Мальська. Крім цього, досягнуто певних результатів в оновленні теорії становлення та розвитку системи безперервної професійної освіти в галузі туризму завдяки працям російського науковця В.О. Квартальнова, а у визначенні теоретичних основ формування змісту туристичної освіти – в працях І.В. Зоріна. Проблема забезпечення туристичної галузі кадрами висвітлена в працях Л.І. Поважної, Г.С. Цехмістрової, Н.А. Фоменко, а проблема визначення змісту та організації практичної підготовки спеціалістів туристичної галузі – у працях В.К. Федорченко, Л.В. Чорної, Л.В. Сакун, М.І. Пальчук, Л.В. Кнодель [8].

У науковій літературі питання організації туризму розглядали такі автори, як: В. Азар, В. Горський, Р. Браймер, В. Кутєв, В. Липчук, М. Соколова, Ю. Темний. Питання спортивного туризму розглядали: Грабовський Ю.А., Скалій О.В., Скалій Т.В. Стафійчук В.І. розглядав питання рекреації. Питання підготовки менеджерів розглядали такі автори, як: Л. Володарська-Зола, Д. Дзвінчук, В. Денисюк, Т. Кудрявцева. Питання практичної підготовки фахівців: О. Варганова, Є. Гормах, Л. Івлева, Є. Ільїна, П. Лузан, Г. Лаврова, М. Олійник, С. Орищенко, В. Орлова, І. Паламар, О. Пантелеймонова, О. Туманська, В. Христюк. Використання у навчанні інформаційних технологій: Ю. Брановський, В. Гуляєв, М. Кадемія, В. Ключко, В. Кудін, В. Мінкіна, П. Стефаненко. Навчання іноземних мов: О. Письменна, А. Воробйова, І. Зимня, Л. Кнодель, І. Кобяцка та ін. [9].

Водночас аналіз наукової літератури з проблеми дослідження свідчить про те, що, не зважаючи на вагомі результати досліджень і численні пошуки в напрямі розвитку туристичної освіти питання проходження практики майбутніх менеджерів туризму не отримала ґрунтовного опрацювання дослідниками.

Метою статті є дослідження основних особливостей підготовки фахівців у високорозвинених країнах та розробка рекомендацій щодо впровадження їх у вітчизняних університетах.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. На сьогодні у світі існує 7907 вищих навчальних закладів в 190 країнах світу, що пропонують

різноманітні програми навчання в галузі туризму та подорожей. Основна їх більшість знаходиться в країнах Західної Європи, Австралії та Новій Зеландії. Найбільша кількість університетів, що готують майбутніх менеджерів туризму розташована в США (17) та в Великій Британії (24) [Федорченко, 2004: с. 296].

Здійснюючи аналіз навчальних програм європейських коледжів та університетів, що здійснюють підготовку майбутніх менеджерів туризму (що включає в себе підготовку фахівців до оздоровчо-туристської діяльності), було відмічено ряд відмінностей в комплектації складових навчання, зокрема, переважаючи більшість напрямів навчання мають комплексний характер, що включає в себе наступні приклади:

- бакалавр мистецтв в області дозвілля та туризму, менеджмент туризму (Європейський університет – Барселона, Женева, Монтре, Мюнхен);
- менеджмент гостинності та туризму (бакалавр) (Міжнародний Коледж Туризму і Менеджменту – ITM GmbH);
- менеджмент дозвілля та туризму (IMC Університет прикладних наук – Австрія, місто Крмес);
- магістр в галузі туризму та гостинності, Спа менеджмент (Швейцарська бізнес-школа міжнародного готельного і туристичного менеджменту);
- магістр науки (MSc) Туристичного менеджменту (MODUL University Viena);
- підприємництва туризму, менеджмент туризму (Підприємницька школа Зальцбургського університету прикладних наук, місто Зальцбург, Австрія);
- Бакалавр і магістр «Інновації і менеджмент в туризмі» (Південний університет Данії) та ін. [Мальська, 2008: с. 496].

Здійснюючи моніторинг у системі освіти, була виявлена особливість програм навчання, що полягає в тому, що в навчальних закладах Європи навчання на бакалавраті становить 6 семестрів (3 роки, а в деяких випадках – 5 семестрів, що дорівнює 2,5 рокам), але, іноді, при більш детальному навчанні в галузі туризму, існують програми, що передбачають навчання 8 семестрів (4 роки). В той же час, навчання на магістратурі триває 4 семестри, що дорівнює 2 роки. Навчальна програма передбачає значну частину самостійної роботи студента.

В країнах Західної Європи діє програма, яка є однією з найбільш популярних європейських програм – це Ерасмус Мундас (Erasmus Mundus). Програма Європейської комісії, унікальність якої полягає в тому, що студенти навчаються в різних університетах, змінюючи їх кожного семестру, або кожного навчального року. У рамках Erasmus Mundus з 2001 року було створено близько ста магістерських програм на базі багатьох європейських університетів. Також, особливістю навчальних програм є те, що студенти мають право отримати диплом магістра за спеціальністю відмінною від диплома бакалавра [Федорченко, 2004: с. 296].

Поширеною моделлю навчання в галузі туризму є навчання за два етапи: навчання в коледжі, або школі туризму та готельного бізнесу, навчання в університеті туризму та готельного

бізнесу, що дало можливість більш детально зосередитися на Міжнародному коледжі туризму та менеджменту в Австрії (ITM – International college of tourism and management), що надає диплом бакалавра.

В програмі ITM важливе місце надається: можливості використання інформаційних і комунікаційних технологій у професійній манері, навичкам управління і ділового адміністрування, знанню іноземних мов, гнучкості в професійній діяльності; міжкультурній компетенції; вмінню працювати в команді; стратегічному мисленню.

В програмі підготовки майбутнього менеджера туризму надається перелік дисциплін, частина з яких є обов'язковою, частина – з обмеженим вибором та частина – вільного вибору.

Навчальна програма триває 8 семестрів (4 роки). Програма на один семестр передбачає від 4-х до 2-х обов'язкових дисциплін, та від 1-ї до 3-х дисциплін обмеженого вільного вибору. В навчальній програмі передбачено для студентів набрати 20 кредитів, що визначає кількість пройдених дисциплін, зокрема, деякі дисципліни оцінюються в 0,5 кредита, а деякі – в 1 кредит.

Навчальні дисципліни, передбачені навчальною програмою коледжу ITM складаються з наступних обов'язкових навчальних дисциплін: Основи мікроекономіки, Введення в менеджмент гостинності та туризму, Бізнес-математика, Основи бізнесу, Основи Макроекономіки, Антропогенний вплив на навколишнє середовище, Комунікації готельного та туристичного бізнесу, Функціонування закладів розміщення, Основи маркетингу, Фінансовий облік, Управління персоналом в організаціях, Управлінський облік, Теорія фінансів, Політика туризму, планування та розвиток, Менеджмент інноваційного маркетингу, Управлінські навички, Маркетинг в гостинності та туризмі, Призначення управління і маркетингу, Фінансовий менеджмент, Дослідження маркетингу, Управління зустрічами та конвенціями, Аналіз операцій обслуговування, Законодавство в бізнесі та права споживачів, Оперативне планування гостинності та туризму, Стратегічний менеджмент, Планування туризму в менш розвинених країнах, Міжнародний туризм.

Дисципліни обмеженого та ліберального вибору розподілені на блоки дисциплін, з якого обирається дисципліни.

Курси, пов'язані з еко-туризмом: Економічне зростання та якість навколишнього середовища, Огляд економіки природних ресурсів, Економіка земельного фонду, Економіка ресурсів, Навколишнє середовище та ресурси, Туризм і навколишнє середовище, Екологічний туризм, Активний туризм, Філософія навколишнього середовища, Екологічна політика та управління.

Курси, пов'язані з міжнародним туризмом: Основи економічного розвитку, Міжнародна торгівля, Економічний розвиток, Міжнародні комунікації, Туризм і навколишнє середовище, Культурні аспекти харчування.

Курси для тих, хто зацікавлений у розвитку туристичної нерухомості: Туризм і навколишнє середовище, Міське і регіональне планування, Маркетинговий аналіз нерухомості, Нерухомість та фінанси, Аналіз ринку нерухомості, Управління

ня нерухомістю, Оцінка нерухомості, Законодавство про нерухомість та житлового будівництва.

Курси пов'язані з соціальним та економічним середовищем бізнесу: Проміжна мікроекономіка, Проміжна макроекономіка, Економіка трудових ресурсів, Економіка Фондових ринків, Міжнародні фінанси, Гроші, кредит і фінансова система, Основи філософії: соціальні та політичні питання, Ділова та професійна етика.

Курси пов'язані з людською поведінкою особливо у вмінні працювати в групі: Соціальна антропологія, Основи лідерства, Гігієна та безпека праці, Трудове право, Трудові відносини, Основи психології, Основи соціальної психології, Соціологія.

Курси, що передбачають вивчення маркетингу та поведінки споживачів: Основи споживчої поведінки, Розширений маркетинг, Управління якістю, Маркетингові комунікації, Управління цінами.

Курси, пов'язані з управлінням в сфері гостинності та туризму: Основи харчування, Культурні аспекти харчування, Менеджмент закладів розміщення, Управління в операціях в ресторані, Управління операціями в казино, Вина і виноробства, Управління дизайном закладів гостинності, Передові операції в ресторані, Управління доходами, Спеціальні дослідження в галузі гостинності та туризму.

Курси, пов'язані з обліком та управлінням: Проміжний управлінський облік, Аудит, Проміжний фінансовий облік I та II, Оподаткування, Покращення управління фінансами, Особистий фінансовий менеджмент, Міжнародний бізнес.

Курси для підготовки до сертифікованих людських ресурсів: Системи компенсації, Найм та відбір, Навчання і розвиток, Кадрове планування.

Інші навчальні дисципліни: Вивчення іноземної мови, Хімія сьогодні, Організаційні комунікації, Читання сучасного світу, Основні письменники, Туристські ресурси світу, Критичне мислення [Чорна, 2008: с. 78].

При підготовці майбутнього менеджера туризму до оздоровчо-туристської діяльності обираються вибіркові дисципліни, спрямовані на оздоровчий туризм, зокрема, вибіркові дисципліни з блоку «Курси, пов'язані з вивченням еко-туризму» (наприклад, дисципліни: туризм і навколишнє середовище, екологічний туризм, активний туризм), «Курси, пов'язані з вивченням людської поведінки та вміння працювати у групі» (соціальна антропологія, основи лідерства, гігієна та безпека праці, основи психології, основи соціальної психології, соціологія).

Щодо підготовки магістрів, то вона здійснюється на базі освітнього рівня «Бакалавр» в Політехнічному університеті бізнес-досліджень I. C. S. E. A. (ISSEA Politecnico di studi aziendali universita private a distanza Switzerland). Даний швейцарський університет є класичним варіантом підготовки майбутніх магістрів наук в галузі менеджменту туризму [Сокол, 2006: с. 12].

Навчальна програма передбачає навчання за болонською системою протягом двох років. Дана академічна навчальна програма гарантує вищу освіту, що сформована на професійних засадах та забезпечує формування поведінки, необхідної

для діяльності менеджера туризму. Програма навчання «Магістр наук в галузі менеджменту туризму» передбачає розширення та вдосконалення основних компетенцій та спеціалізованих вмінь в економічній діяльності.

Основна мета навчальної програми підготовки є сприяння пошуку нового робочого профілю майбутнього магістра в надзвичайно складному випадку з двох головних причин:

- по-перше, дбати про потреби, бажання туристів з усього світу, підкреслюючи здатність перехоплювати та задовольняти різні самобутні культури та традиції, досліджувати шляхи вирішення якнайшвидше;

- по-друге, викладання творчого способу менеджменту, для того, щоб менеджери могли переконати споживачів туристичного продукту обирати дестинації, які задовольняють потреби туристів, що дає змогу збільшити «вірність» туристів та надавати кращі послуги на ринку.

Навчальна програма «Магістр наук в галузі менеджера туризму» включає наступні дисципліни: Економіка підприємства, Ділова англійська мова, Мова комунікацій, Якість туристичного процесу, Законодавство туризму – закони та правила в Євромед (Євро-Середземноморського партнерства), Принципи туристичного маркетингу в області Євромед, Зв'язки з громадськістю, Управління людськими ресурсами, Реклама і просування туризму, Статистика, Нарада, Конгрес і події (MICE) Управління у Євромед, Принципи обчислювальних наук, Проектні роботи, Захист наукової роботи.

Таким чином, фахівець з туризму у європейських країнах має володіти професіоналізованими знаннями та уміннями самостійного туроперейтингу та всіх видів туристських послуг, пропонувати готові конкурентоспроможні програми, які передбачають розширений обсяг знань у сфері туристсько-готельного та ресторанного бізнесу, технологічними особливостями підготовки, розробки і надання турів, особливостями їх тематичного змісту, а також знаннями правового регулювання туристської діяльності, екології, архітектури, етнографії тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Вивчення досвіду підготовки фахівців відомих туристських шкіл світу (швейцарської, австрійської, британської та ін.) свідчить, що деякі підходи у професійній підготовці фахівців із туризму можуть бути застосованими в практиці українських освітніх структур туристського профілю (відповідність змісту навчання майбутній діяльності, зв'язок навчання з практикою на робочих місцях, інтеграція теоретичних курсів з предметів, пов'язаних із практикою, інтеграція випускників у міжнародне туристське середовище й ефективна діяльність у ньому, забезпечення студентів навчальними посібниками, діалогова співдружність викладачів із студентами, диференційований підхід до оцінки їхніх знань, оперативність педагогів у наданні студентам науково-методичної допомоги, категорична вимогливість до професіоналізму працівників у галузі туризму, ретельне вивчення іноземних мов, індивідуально-колективний підхід до туристської освіти).

Список літератури:

1. Мальська М.П. Міжнародний туризм і сфера послуг: підручник / М.П. Мальська, Н.В. Антонюк, Н.М. Ганич. – К.: Вид-во «Знання», 2008. – 661 с.
2. Сокол Т.Г. Основи туризмознавства: Навч. посібник. – К.: ЗАТ «Слов'янський дім», 2006. – С. 12–14.
3. Чорна Л.В. Організація якісної практичної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму / Л.В. Чорна // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. – 2008. – Вип. 124. – С. 77–82.
4. Федорченко В.К. Педагогіка туризму: підручник / Федорченко В.К., Фоменко Н.А., Скрипник М.І., Цехмістрова Г.С. – К.: Видавничий дім «Слово», 2004. – 296 с.

Гарага А.В.

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

**АНАЛИЗ УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ
СПЕЦИАЛИСТОВ СФЕРЫ ТУРИЗМА В СТРАНАХ ЕС****Аннотация**

В статье раскрыты особенности подготовки специалистов сферы туризма в странах ЕС. В большинстве стран мира создана система, которая обеспечивает подготовку специалистов по туризму. Ее составляющей являются университеты и институты, отдельные курсы, различные специализации, работающие по программам по туризму с присуждением дипломов о высшем образовании различных ступеней. Туризм на уровне высшего образования изучается студентами как комплексная система, обеспечивающая выпускников профессиональной компетентностью третьего уровня туристской индустрии. Анализ истории международного туризма дает основания утверждать, что на современном этапе туризм изучается в высших учебных в свете области психологии, социологии, естественных наук, бизнеса и экономики.

Ключевые слова: менеджер туризма, учебно-методическое обеспечение, высшая школа, выборочные дисциплины.

Haraha A.V.

Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University

**ANALYSIS OF TRAINING AND METHODOLOGICAL PROVISION
OF SPECIALISTS OF THE TOURISM FIELD IN THE EU COUNTRIES**

The article reveals the peculiarities of the training of specialists in the sphere of tourism in the EU countries. In most countries of the world a system is created that provides training for tourism professionals. Its component is universities and institutes, separate courses, various specializations, working on tourism programs with the awarding of diplomas about higher education of various degrees. Tourism at the level of higher education is studied by students as a complex system providing graduates with the professional competence of the third level of tourism industry. The analysis of the history of international tourism gives grounds to assert that at the present stage tourism is studied in higher educational institutions in the light of the branches of psychology, sociology, natural sciences, business and economics.

Keywords: tourism manager, teaching and methodological support, high school, selective disciplines.